POHJOIS-KARJALAN
HYVINVOINTIALUE

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma 2026-2029

Pohjois-Karjalan aluevaltuusto 9.6.2026

Sisällysluettelo

1 Johdanto 4

2 Keskeiset käsitteet 5

3 Lainsäädännöllinen tausta 9

3.1 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9

3.2 Opiskelijan oikeus opiskeluhuollon palveluihin 10

3.3 Suun terveydenhuolto 10

3.4 Yhteydenotto opiskeluhuoltopalveluiden saamiseksi 11

3.5 Opiskeluhuollon henkilöstömitoitukset 12

3.6 SORA-säädökset 14

3.7 Alaikäisen asema opiskeluhuollon palveluissa 14

3.8 TÄYSI-IKÄINEN OPISKELIJA OPISKELUHUOLLON PALVELUISSA 15

4 Taustatietoa alueen opiskelijoiden määrästä koulutuksen järjestäjistä ja opiskeluhuollon henkilöstöresurssista 15

5 Opiskeluhuollon alueellisen toteutuksen tavoitteet 17

6 Opiskeluhuollon alueellisen toteutuksen keskeiset periaatteet 21

6.1 Ennaltaehkäisevä työote 21

6.2 YHTEISÖLLISEN TYÖN ENSISIJAISUUS 21

6.3 Yhteiseen arvopohjaan perustuva opiskeluhuollon toteuttaminen 22

6.4 Yhdenvertaisuuden kunnioittaminen 22

6.5 Lähipalveluperiaate 22

6.6 Perhekeskustoiminnan periaatteet kohtaamisissa ja yhteistyössä 23

6.7 Yhteisövaikuttavuus 24

7 Suunnitelma hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä 24

8 Koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmista ilmenneet arviot opiskeluhuoltopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet 26

8.1 Vahvuudet ja haasteet opiskeluhuollon kokonaisuudessa 27

8.2 Kouluterveyskyselyn tulokset 28

8.3 Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen ikäryhmittäin Pohjois- Karjalassa 33
8.3.1 LAPSET....33
8.3.2 NUORET 34
9 Suunnitelma opiskeluhuoltopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta....36
10 Toimenpiteet alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi....37
10.1 Opiskeluhuollon palvelujen omavalvonta 38
10.2 Opiskeluhuoltosuunnitelman tavoitteiden seuranta 39
10.3 Toimivat yksikkökohtaiset yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät ja yksilökohtainen monialainen opiskeluhuolto 39
11 Lähteet:....40

Tekijät

Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä

Anita Lindevall, ylihoitaja, neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Ari Nokelainen, ylihoitaja, suun terveydenhuolto

Elina Kiiskinen, palvelusuunnittelija, lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut

Hanne Purmonen, palvelusuunnittelija, neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Sanna Turunen, johtava sosiaalityöntekijä, oppilas- ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelu keskinen

Sonja Hartikainen, palvelupäällikkö, lapsiperheiden palvelut

Tuija Klingberg, yhteisövaikuttavuustyön kehittäjätyöntekijä

1 Johdanto

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 377/2022 velvoittaa hyvinvointialuetta tekemään valtuustokausittain alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhuoltopalvelujen järjestämiseksi. Opiskeluhuoltosuunnitelma tulee liittää osaksi alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa, joka päivitetään Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella samanaikaisesti alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman kanssa. Lisäksi laissa (377/2022) on kirjattu hyvinvointialueen, kuntien ja koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö ja em. toimijoiden velvollisuus muodostaa oma alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä.

Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman tulee perustua koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmiin (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 377/2022). Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman tulee huomioida opiskelijoiden kielellisten oikeuksien toteutuminen opiskeluhuoltopalveluissa. Sen tulee sisältää:

1) opiskeluhuoltopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet;

2) suunnitelma hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi;

3) hyvinvointialueen alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmista ilmenneet arviot opiskeluhuoltopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet;

4) suunnitelma opiskeluhuoltopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta;

5) toimenpiteet alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.

Kuvio 1 kuvaa, kuinka hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet Pohjois-Karjalassa luovat perustan lasten ja nuorten hyvinvointia sekä opiskeluhuoltoa ohjaaville suunnitelmille. Maakunnallinen hyte-ohjelma ja hyvinvointikertomukset muodostavat kokonaisuuden lähtökohdan, jonka pohjalta kunnat ja hyvinvointialue laativat omat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmansa. Näitä suunnitelmia tarkentavat perhekeskuksen, neuvolan, alueellisen opiskeluhuollon sekä koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmat, jotka yhdessä varmistavat palvelujen yhteen sovittamisen ja johdonmukaisen toteutuksen.

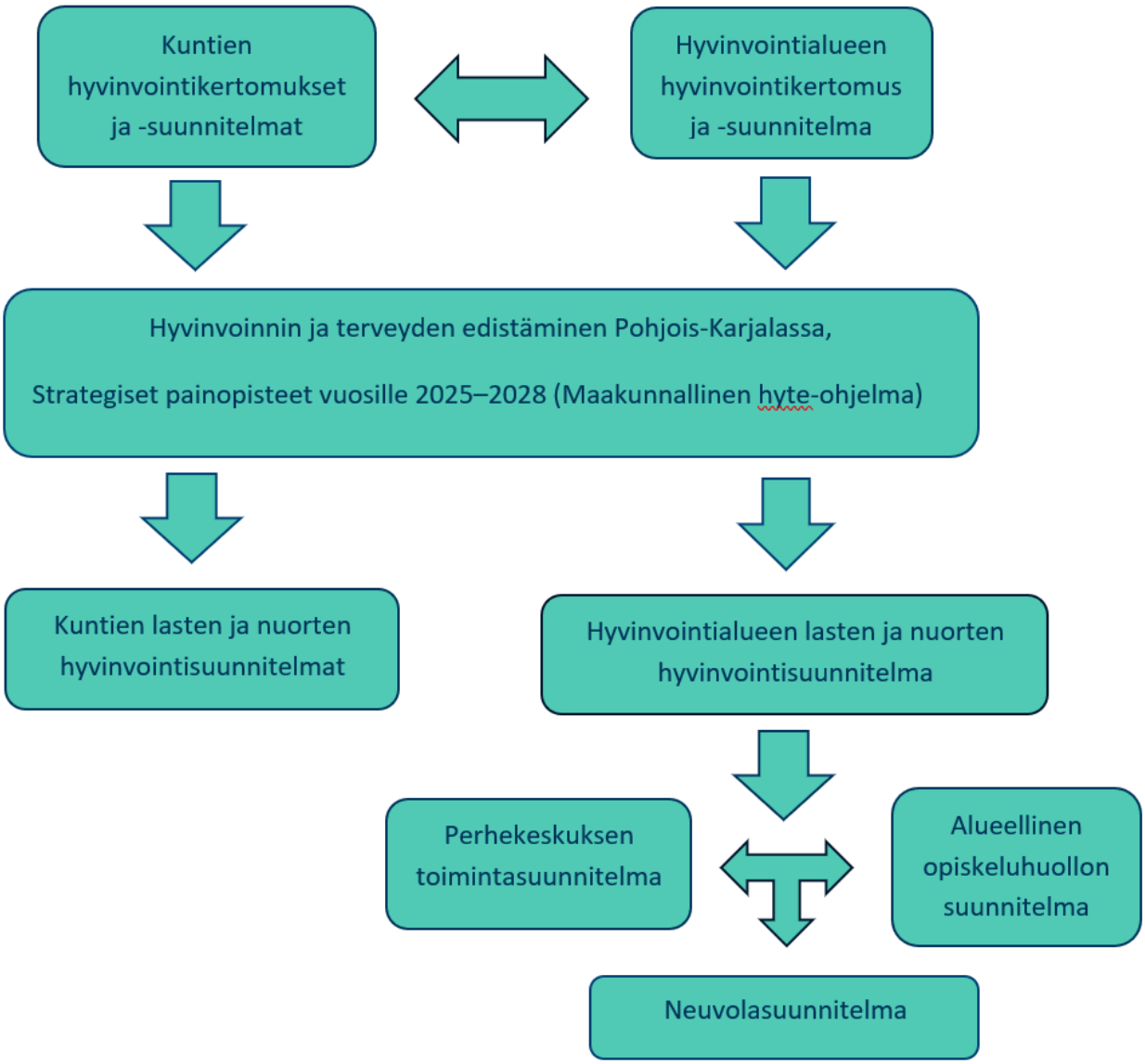

Kuvio 1. Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman kytkeytyminen muihin lasten, nuorten ja perheiden palveluja ohjaaviin suunnitelmiin.

2 Keskeiset käsitteet

Opiskeluhuolto edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä oppimisen edellytyksiä kaikilla koulutusasteilla. Kokonaisuus rakentuu yhteisöllisestä opiskeluhuollosta, joka on ennaltaehkäisevää ja koko yhteisön vastuulla, sekä yksilökohtaisesta opiskeluhuollosta, jossa opiskelija saa tarvitsemansa tuen monialaisessa yhteistyössä.

Opiskeluhuoltopalvelut – kouluterveydenhuolto, kuraattori ja psykologipalvelut – tukevat tätä kokonaisuutta ja varmistavat turvallisen ja hyvinvointia edistävän opiskeluympäristön. (kuvio 2)

Kuvio 2. Opiskeluhuollon kokonaisuus (Opetushallitus 2026).

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma on lain (377/2022) velvoittama hyvinvointialueen laatima suunnitelma hyvinvointialueen vastuulla olevien opiskeluhuoltopalvelujen järjestämiseksi. Suunnitelma hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa ja se on tarkistettava tarvittaessa.

Ehkäisevä päihdetyö on osa opiskeluhuollon kokonaisuutta, jolla edistetään sekä yhteisöllistä että yksilöllistä hyvinvointia ja varmistetaan oppimisympäristön terveellisyys ja turvallisuus. Se tarkoittaa suunnitelmallista toimintaa lasten ja nuorten päihteettömyyden edistämiseksi. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on päihteetön koulu- ja oppilaitosympäristö, päihteettömyyteen kannustavat toimenpiteet, yhteisten toimintatapojen vahvistaminen päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin sekä rahapelaamiseen liittyvissä ongelmatilanteissa, käytännöt tuen tarpeiden varhaiseksi tunnistamiseksi sekä avun ja tuen piiriin ohjaamiseksi.

Hyvinvointialue on itsehallinnollinen kunnista ja valtiosta erillinen alue, joka on vastuussa sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen järjestämisestä. (lähde Hyvinvointialueet - Sosiaali- ja terveysministeriö (stm.fi)

Koulutuksen järjestäjä voi olla kunta, kuntayhtymä, yhdistys tai säätiö, jolla on valtioneuvoston lupa opetuksen järjestämiseen. (Perusopetuslaki, Laki ammatillisesta koulutuksesta)

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma on koulutuksen järjestäjän laatima suunnitelma opiskeluhuollon toteuttamisesta. Se laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Sen tulee sisältää opiskeluhuollon toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri. Kouluterveydenhuollolla tarkoitetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 16 §:n mukaista kouluterveydenhuoltoa ja opiskeluterveydenhuollolla mainitun lain 17 §:n mukaista opiskeluterveydenhuoltoa. Terveydenhuoltolain mukaisilla koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluilla:

1) edistetään ja seurataan oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta;
2) edistetään ja seurataan opiskelijoiden tervettä kasvua ja kehitystä, hyvinvointia ja opiskelukykyä;
3) tunnistetaan opiskelijoiden varhaisen tuen tarpeet ja järjestetään tarvittava tuki sekä ohjataan hoitoon ja tutkimuksiin.

Lisäksi kouluterveydenhuollossa tuetaan vanhempien ja huoltajien hyvinvointia ja kasvatustyötä. Opiskeluterveydenhuolto sisältää opiskelijan terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, jotka on järjestettävä yhtenäisenä kokonaisuutena.

Kuraattori edistää ja tukee lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden oppimista, opiskelua, hyvinvointia sekä sosiaalisia valmiuksia ja toimintakykyä. Kuraattori on keskeisessä roolissa koko opiskeluyhteisön hyvinvoinnin tukemisessa ja tekee yhteistyötä perheiden, oppilaitoksen muiden työntekijöiden ja yhteistyöverkostojen kanssa. Kuraattoripalvelut ovat lakisääteisiä, vapaaehtoisia, maksuttomia ja luottamuksellisia. Kuraattoripalvelut ovat osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia opiskeluhuollon palveluja sekä sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja.

Kuraattoripalveluihin kuuluu myös vastaavan kuraattorin tehtävä. Vastaava kuraattori tarjoaa konsultoivaa ja ohjauksellista tukea opiskeluhuollon muille jäsenille sekä osallistuu opiskeluhuollon kehittämiseen sekä osallistuu rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen sosiaalityön asiantuntijuuteen pohjautuen.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on lastensuojelulain velvoittama kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Se koskee kunnan tai kuntien toimintaa. Hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti. Sen tavoitteena on yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittäminen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestäminen. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan, tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön.

Monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan 14 §:n 4 momentissa tarkoitetussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki)

Opiskelijalla tässä suunnitelmassa tarkoitetaan esikouluasteen, perusasteen ja toisen asteen opetuksessa olevaa oppilasta tai opiskelijaa.

Opiskeluhuollon palvelut käsittävät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki)

Opiskeluhuolto on toimintaa, joka edistää ja ylläpitää opiskelijan hyvää oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia sekä näiden edellytyksiä oppilaitosyhteisössä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki)

Perhekeskus Lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palvelujen kokonaisuudesta käytetään nimeä perhekeskus. Pohjois-Karjalan perhekeskus koostuu hyvinvointialueen aluejaon mukaisesti neljästä verkostomaisesta perhekeskuksesta: pohjoinen, eteläinen, läntinen ja keskinen perhekeskus. Perhekeskus on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta tarjoava monialainen palveluverkosto.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue käsittää 13 kuntaa: Joensuu, Kitee, Lieksa, Nurmes, Outokumpu, Kontiolahti, Ilomantsi, Juuka, Liperi, Polvijärvi, Rääkkylä, Tohmajärvi ja Heinävesi (Pohjois-Karjalan hyvinvointialue - siunsote.fi

Psykologi tukee opiskelijan koulunkäyntiä ja opiskelua sekä yhteisöllisellä että yksilötasolla. Psykologi tuottaa oppilaitosyhteisöön psykologista asiantuntemusta toimien lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen, tunne-elämän ja psyykkisen hyvinvoinnin vahvistamisen sekä oppimisen psykologian asiantuntijana koulussa. Yksilötyössä hänen tehtävänään on auttaa ja tukea opiskelijoita koulunkäyntiin, oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen sekä psyykkiseen hyvinvointiin liittyvissä asioissa.

Suun terveydenhuollon palveluista säädetään terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta (93/2026). Hyvinvointialue järjestää suun terveydenhuollon palvelut asukkailleen yhdenvertaisuuteen perustuen. Palveluihin kuuluvat väestön suun terveyden seuranta, terveysneuvonta ja -tarkastukset, suun sairauksien oikea-aikainen tutkimus, ehkäisy ja hoito sekä asiakkaan tuen tarpeen varhainen havaitseminen sekä ohjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon muihin palveluihin.

Terveydenhoitaja on terveyden edistämisen asiantuntija koulussa ja oppilaitoksessa. Hänen tehtävänään on terveyden ja hyvinvoinnin sekä oppimisen ja opiskelun edistäminen ja tukeminen. Terveydenhoitaja vastaa hoitotyön asiantuntijuudesta koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ja toimii lääkärin työparina. Tehtävät liittyvät koulu- ja oppilaitosyhteisöön ja -ympäristöön, yksittäiseen oppilaaseen tai opiskelijaan ja perheeseen sekä monialaiseen yhteistyöhön.

Yhteisöllinen opiskeluhuolto tarkoittaa toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki opiskeluhuollon toimijat. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien on edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä.

Yhteisövaikuttavuus on tutkimusnäyttöön perustuva tapa kehittää paikallista palvelujärjestelmää väestö- ja järjestelmätason muutosten aikaansaamiseksi.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto tarkoittaa yksittäiselle opiskelijalle annettavia:

1) koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja;

2) opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja;

3) monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa; ja

4) jäljempänä 10 §:ssä tarkoitettuja koulutuksen järjestäjän järjestämiä sosiaali- ja terveyspalveluja.

3 Lainsäädännöllinen tausta

3.1 OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTOLAKI (1287/2013)

Opiskeluhuoltoa ohjaa keskeisesti laki oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Lakia sovelletaan

- perusopetuslaissa (628/1998) ja lukiolaissa (714/2018) tarkoitetussa koulutuksessa
- ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetussa perustutkintokoulutuksessa sekä itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa
- tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020) tarkoitetussa koulutuksessa vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitetussa koulutuksessa
- oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 2 momentissa tarkoitetussa koulutuksessa.
- lisäksi lakia sovelletaan
    - oppivelvolliseen, joka opiskelee ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:n 3 momentissa tarkoitetussa ammattitutkintokoulutuksessa.
    - oppivelvolliseen, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten opetussuunnitelman mukaisesti

Lakia ei sovelleta:

- perusopetuslaissa tarkoitettuun aamu- ja iltapäivätoimintaan
- perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun oppilaaseen
- lukiolain 20 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun opiskelijaan eikä sellaiseen opiskelijaan, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti. (22.12.2025/1398)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain säädökset opiskelijasta, koulutuksen järjestäjästä ja oppilaitoksesta, koskevat myös perusopetuslaissa tarkoitettua oppilasta, opetuksen järjestäjää ja koulua.

THL:n opiskeluhuoltoa käsitteleviltä sivustolla on löydettävissä tarkempi kuvaus opiskeluhuollon palveluiden piiriin kuuluvista opiskelijoista (kts. linkki lähteissä).

3.2 OPISKELIJAN OIKEUS OPISKELUHUOLLON PALVELUIHIN

Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhuolto, jota opetukseen tai koulutukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluterveydenhuolto on opiskelijalle maksutonta lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja. Oikeus koskee esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoita.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 15 §) mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä opiskelijalle myös opiskelijan huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella, jollei kyseessä ole yhteydenottajan neuvonta ja ohjaus tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskelijalla on oikeus saada riittävä tuki ja ohjaus hänen opiskeluunsa ja kehitykseensä liittyvien vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Tarvittaessa opiskelija on ohjattava saamaan muita opiskeluhuollon palveluja sekä muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa.

Terveydenhoitajan työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että opiskelija voi tarvittaessa päästä terveydenhoitajan vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon. Hoidon tarpeen arviointi ja hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä terveydenhuoltolain 51 §:n mukaisesti.

3.3 SUUN TERVEYDENHUOLTO

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta (93/2026) 5 pykälässä säädetään tarkemmin suun terveydenhuollon osuudesta opiskeluterveydenhuollon palveluissa. Opiskelijalle ja korkeakouluopiskelijalle tulee järjestää suun terveystarkastus vähintään kerran opiskeluaikana.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella opiskelija varaa itse ajan suun terveystarkastukseen keskitetyn puhelinpalvelun kautta. Suun terveystarkastuksen suorittaa joko hammaslääkäri tai suuhygienisti.

Suorittaja määräytyy sen mukaan, onko opiskelijalla voimassa olevaa hoitosuunnitelmaa vai ei. Suun terveystarkastuksessa selvitetään suun terveysneuvonnan ja palvelujentarve. Suun terveystarkastuksen yhteydessä opiskelijalle annetaan terveysneuvontaa ja laaditaan tarvittaessa yhdessä opiskelijan kanssa omahoitosuunnitelma. Suun terveydenhuolto on maksutonta alle 18-vuotiaille.

Syksyllä 2026 opiskeluterveydenhuollossa käyttöönotettavasta digitaalisesta terveyskyselystä tulee löytymään myös kysymykset suun terveydestä ja hoidontarpeesta. Vastausten perusteella opiskelija saa suosituksen varata aikaa suun terveystarkastukseen tarpeen mukaisesti, kuitenkin vähintään kerran opiskeluaikana. Kyselyn

yhteyteen tullaan räätälöimään palautteeseen hyvinvointialuekohtaisesti ohjeet ajan varaamisesta ja yhteydenottokanavista.

Suun terveydenhuollosta osallistumme mahdollisuuksien mukaan Pohjois-Karjalan oppilaitoksissa toteutettaviin ryhmäterveydenedistämisen tilaisuuksiin ja moniammatillisiin terveystapahtumiin. Teemme yhteistyötä muun opiskeluterveydenhuollon kanssa mm. nikotiinituotteiden ja päihteiden käytön ehkäisyssä varhaisen puuttumisen periaatteella.

3.4 YHTEYDENOTTO OPISKELUHUOLTOPALVELUIDEN SAAMISEKSI

Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon. Hoidon tarpeen arviointi ja hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä terveydenhuoltolain 51 §:n mukaisesti.

Jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi, että opiskelijan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi taikka poistamiseksi tarvitaan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.

Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä 15 §:n 1 momentissa säädetyssä määräajassa.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu, joka ammatillisessa tehtävässään on saanut tietää opiskelijan tuen tarpeesta, voi salassapitosäännösten estämättä ottaa yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin.

Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto tässä pykälässä säädetystä yhteydenotosta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

Kuvio 3. Asiakkaan ohjautuminen opiskeluhuollon palveluissa

3.5 OPISKELUHUOLLON HENKILÖSTÖMITOITUKSET

Laki 377/2022 määrää opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoituksesta. Psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestettäessä saa yhtä kuraattoria kohden olla enintään 670 opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen laatimat kouluterveydenhuollon mitoitukset suosittavat, että yhdellä terveydenhoitajalla saa olla 460 oppilasta ja koululääkärillä 2100 oppilasta. Mitoitukset on laskettu kokoaikaisen työntekijän vuoden työaikaa eli henkilötyövuotta kohti, kun vuosilomaa ei ole sijaistettu. Mitoitussuositus on laskettu palvelujen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi. Toisella asteella opiskeluterveydenhuollossa toimivalla kokopäiväisellä terveydenhoitajalla voi olla 570 opiskelijaa ja kokopäiväisellä lääkärillä 1800 opiskelijaa. Oppilas- ja opiskelijamäärissä tulee ottaa huomioon erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden osuus, terveydenhoitajan ja lääkärin vastuulla olevien toimipisteiden määrä ja muiden asiantuntijoiden tuen saaminen. Myös tilanteessa, että kutsunnat tehdään osana opiskeluterveydenhuoltoa, opiskelijamäärän tulee olla alhaisempi. Terveydenhuoltolakia ja asetusta koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta on päivitetty vuonna 2026. Vuodesta 2027 alkaen oppivelvollisuusikäisten terveystarkastuksiin yhdistetään puolustusvoimien ennakkoterveystarkastus. Tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta mitoitussuosituksiin.

Opiskeluhuollon ammattilaiset voivat työskennellä useilla eri oppilaitoksilla. Etenkin terveydenhoitajien tehtäväsisällöt voivat olla hyvin erilaisia – osana työtä voi olla myös neuvolatyötä. Tämän takia työntekijä ei ole välttämättä päivittäin fyysisesti tavoitettavissa yhdellä oppilaitoksella, vaan resurssia jaetaan oppilas- ja

opiskelijamäärien mukaan palvelutarve huomioiden. Opiskeluhuollon asiakasmäärät tilastopäivän 20.9.2025 mukaan ja käytettävissä oleva henkilötyövuosien määrä on kuvattu taulukkoon kuviossa 4:

Kunta	Perusopetus	Lukio	Ammatti-oppilaitos	HTV/Th	HTV/Kur	HTV/psy
Joensuu	6326	1850	3600	25,5	21,1 *	16,8*
Kontiolahti, Eno, Uimaharju	2344	187	-	6	4,9*	3*
Ilomantsi, Tuupovaara	280	21	-	1	1	1
Outokumpu	597	91	397	3	2	1,3
Liperi	1434	-	-	4	2,9	1,5
Polvijärvi	343	30	-	1	0,6	0,5
Heinävesi	192	19	-	0,5	0,5	0,5
Kitee, Kesälahti	710	177	225	3	3	2
Rääkkylä	99	-	-	0,5	1	1
Tohmajärvi	353	42	-	1	1	1
Juuka	219	53	-	1	0,4	0,5
Lieksa	689	73	240	3	2,1	1,4
Nurmes, Valtimo	586	95	399	3	2,5	1,7
Yhteensä	**14 172**	**2638**	**4861**	**52,5**	**43**	**32,2**

¤ Joensuu= Joensuun kantakaupunki + Reijola, Hammaslahti, Heinävaara, Kiihtelysvaara

*Kuraattori- ja psykologiresurssi on merkitty Joensuussa ja Kontiolahdella työskentelevien mukaan. Enon ja Uimaharjun resurssi on sisällytetty Joensuun resurssiin.

Psykologipalveluja on täydennetty ostopalveluilla tilanteessa, jossa alueelle varatut vakanssit eivät ole täynnä.

Kuvio 4. Peruskoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden määrä sekä opiskeluhuollon palvelujen resurssi 2025

3.6 SORA-SÄÄDÖKSET

SORA-säännökset ovat lainsäädäntökokonaisuus, johon kuuluvat seuraavat lait: laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998), laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998), ammattikorkeakoululaki (351/2003) ja yliopistolaki (558/2009) Lainsäädäntö liittyy mm. opiskelijaksi ottamisen esteisiin, opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen sekä huumausainetestaukseen. Ne ovat opetus- ja kulttuuriministeriön lainsäädäntöä, joka tuli voimaan 1.1.2012. SORA-lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta sekä lisätä koulutuksen, tutkinnon järjestäjien ja korkeakoulujen mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen. Tavoitteena on myös varmistaa opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa ja selkeyttää sääntelyä siten, että menettelyt perustuvat lainsäädäntöön ja sen nojalla annettuihin määräyksiin.

3.7 ALAIKÄISEN ASEMA OPISKELUHUOLLON PALVELUISSA

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Palvelujen järjestämisessä noudatetaan lapsen edun ensisijaisuutta sekä kunnioitetaan alaikäisen oikeutta osallistua itseään koskevien asioiden käsittelyyn.

Alaikäinen voi laissa määritellyin edellytyksin kieltää huoltajaansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhuoltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhuollon tietoja huoltajalleen, jollei se ole selkeästi hänen etunsa vastaista. Arvion edun toteutumisesta tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 18§)

Alaikäisen suojelun ja hyvinvoinnin varmistamiseksi opiskeluhuollon henkilöstöllä on velvollisuus toimia lainsäädännön mukaisesti tilanteissa, joissa herää huoli alaikäisen turvallisuudesta, terveydestä tai kehityksestä. Tällöin voidaan tehdä tarvittavat ilmoitukset asianmukaisille viranomaisille opiskelijan edun turvaamiseksi. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 23§ 4mom; Lastensuojelulaki 417/2007, 25§)

Terveydenhuollon palveluissa tulee selvittää alaikäisen lapsen ja nuoren mielipide hoitoonsa aina, kun se hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden on mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa. Jos alaikäinen potilas ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan, hänellä on oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle

lailliselle edustajalleen. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista.) Nuoren päätöskykyisyys arvioidaan uudelleen jokaisella tapaamiskerralla.

Opiskeluhuollon palveluissa pyritään vahvistamaan alaikäisen osallisuutta, hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta sekä tukemaan hänen kasvuaan ja kehitystään yhteistyössä huoltajien ja muiden opiskelijan arjessa toimivien tahojen kanssa. Opiskelijan hyvinvoinnin tukemiseksi pyritään löytämään perheen voimavarat huomioivia ratkaisuja.

3.8 TÄYSI-IKÄINEN OPISKELIJA OPISKELUHUOLLON PALVELUISSA

Opiskeluhuollon palvelut kuuluvat myös täysi-ikäisille opiskelijoille oppilas- ja opiskelijahuoltolain määrittelemällä tavalla (katso luku 3.1). Oppilaitoksen henkilöstöllä on velvollisuus ohjata opiskeluhuoltopalveluihin myös täysi-ikäisiä opiskelijoita oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16§ mukaisesti. Täysi-ikäisen opiskelijan asioissa voidaan tehdä hänen vanhempiensa kanssa yhteistyötä opiskelijan suostumuksella.

4 Taustatietoa alueen opiskelijoiden määrästä koulutuksen järjestäjistä ja opiskeluhuollon henkilöstöresurssista

Pohjois-Karjalassa oli vuoden 2024 lopussa 162 091 asukasta, joista noin kuudennes oli alaikäisiä (Kuvio 2). Alaikäisten määrä on vähentynyt alueella koko Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen toiminta-ajan (kuntayhtymä 2017–2022 ja hyvinvointialue 2023-). Alaikäisten määrän kehitys tulee väestöennusteen mukaan tasaantumaan noin 20 000 alaikäiseen 2030-luvun loppupuolella (Kuvio 3). Myös syntyvyys on ollut laskussa alueella. Vuonna 2024 syntyvyys laski ensimmäisen kerran alle 1 000 syntyneeseen (Kuvio 4). Vaikka syntyvyys on ollut laskussa lisääntyneen maahanmuuton myötä, väestömäärän kehitys on laskenut hyvin maltillisesti. (Tilastokeskus 2026.)

Kuvio 5. Väestön tunnuslukuja Siun soten alueelta 2024 (Tilastokeskus 2026)

Pohjois-Karjalassa on 34 alakoulua ja viisi yläkoulua. Yhtenäiskouluja on 22. Lukioita on yhteensä 15 ja ammattiopistoja kuusi. Pohjois-Karjalan alueella toisen asteen opintoja tarjoavia oppilaitoksia näiden lisäksi on Lieksan kristillinen opisto, Kiteen evankelinen kansanopisto, Itä-Suomen liikuntaopisto sekä Joensuun konservatorio. Alla olevissa kuvioissa 6 ja 7 on koulutuksenjärjestäjän yksiköt ala- ja yläkoulujen ja toisen asteen oppilaitosten osalta.

Kuvio 6. Pohjois-Karjalan alakoulut ja yläkoulut.

Kuvio 7. Pohjois-Karjalan toisen asteen oppilaitokset.

5 Opiskeluhuollon alueellisen toteutuksen tavoitteet

Pohjois-Karjalan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2026–2029 sisältää neljä päätavoitetta. Päätavoitteet ovat: 1) yhteensovittava johtaminen, 2) päätöksenteko perustuu lapsivaikutusten arviointiin, lapsilähtöisyyteen sekä läpinäkyvyyteen kaikissa palveluissa, 3) lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelujen vastuunkanto lasten ja nuorten hyvinvoinnista vahvistuu ja 4) yhdessä tekemisen toimintatavat ovat vahvat ja vaikuttavat sekä perustuvat yhteiseen systeemiseen ajatteluun perheen eri toimijoiden välillä.

Alueellisen opiskeluhuollon suunnitelman toimenpiteet on yhdistetty sekä tukemaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päätavoitteita että kohdennettu kehittämään ja tukemaan toimivaa alueellista opiskeluhuoltoa. Alla olevassa taulukossa on kuvattu opiskeluhuollon ja opiskeluhuollon palvelujen alueellisen toteutuksen tavoitteita, toimenpiteitä ja seurantaa.

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta	Indikaattori
Hyvinvoivat opiskelijat	Mielen hyvinvoinnin haasteet tunnistetaan varhaisessa vaiheessa, tuki/hoito toteutuu oikea-aikaisesti ja tarvittavat toimenpiteet johdetaan yhteisesti	Opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja, palvelupäällikkö ja palvelujohtaja ja esihenkilöt	Jatkuva, indikaattorei-den seuranta vuoden 2027 ja 2029 kouluterveyskys elyjen tulosten pohjalta	Ohjatun omahoidon koulutuksen käyneiden määrä lisääntyy opiskeluhuollon palveluissa	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä (Kouluterveys-kysely) Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi (Kouluterveyskyse ly)
Yhteensovittava-johtaminen	Opiskeluhuollosta vastaavat esihenkilöt ja henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat yhteisöllistä työtä yhteistyössä	Opiskeluhuollon esihenkilöt ja opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja, palvelupäällikkö ja palvelujohtaja	jatkuva	Yhteisöllisten opiskeluhuoltot yöryhmien toteutuminen Yhteisöllisen opiskeluhuollon vuosikellot käytössä	Toteutuu täysin Toteutuu osittain Ei toteudu tai ei ole aloitettu
	Opiskeluhuollon johtamisessa sitoudutaan perhekeskusverkoston työskentelyyn yhteisövaikuttavuuden viitekehyksestä	Perhekeskusver-koston toimijat Hva:n osalta opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja, palvelupäällikkö ja palvelujohtaja ja esihenkilöt	jatkuva	Perhekeskuksen johtoryhmät toteutuvat Perhekeskustii mit toteutuvat	Toteutuu täysin Toteutuu osittain Ei toteudu
Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelujen toimintakyky ja vastuunkanto lasten	Opiskeluhuollon palvelujen vakanssit ovat täytettyinä vähintään suositusten ja lainsäädännön mukaisesti	Opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja,	Jatkuva	Toimien ja virkojen täyttöaste	Toteutuu täysin lakisääteisesti Toteutuu osittain lakisääteisesti

ja nuorten hyvinvoinnista vahvistuu		palvelupäällikkö ja palvelujohtajat.			Ei toteudu lakisääteisesti
	Opiskeluhuollon palveluihin pääsy toteutuu lainsäädännön vaatimalla tavalla	Opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja, palvelupäällikkö ja palvelujohtajat.	Jatkuva, indikaattorei-den seuranta vuoden 2027 ja 2029 kouluterveysky-selyjen tulosten pohjalta	Palveluun pääsyn määräajat	Toteutuu täysin lakisääteisesti Toteutuu osittain lakisääteisesti Ei toteudu lakisääteisesti Palveluun (koulukuraattori, psykologi, terveydenhoitaja, lääkäri) pääsyn indikaattorit kouluterveyskysel ystä
Yhdessä tekemisen toimintatavat ovat vahvat ja vaikuttavat sekä perustuvat yhteiseen systeemiseen ajatteluun perheen eri toimijoiden välillä.	Ehkäisevää päihdetyötä ja päihde- ja pelikasvatusta suunnitellaan ja toteutetaan osana opiskeluhuollon kokonaisuutta Tupakka- ja nikotiinituotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön sekä rahapelaamisen ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen (sovitut käytännöt)	Opiskeluhuollon esihenkilöt ja opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja, palvelupäällikkö ja palvelujohtaja Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava asiantuntija	Asiakas - ja potilastietojär-jestelmän mahdollistaessa : puheeksiottojen määrän trendi nouseva indikaattorei-den seuranta vuoden 2027 ja 2029 kouluterveysky-selyjen tulosten pohjalta	Päihdetilanteen ja ehkäisevän päihdetyön toteutumisen seuranta kouluissa ja oppilaitoksissa	Päihteiden käyttöön ja rahapelaamiseen liittyvät indikaattorit kouluterveyskysel ystä
	Opiskeluhuollon yhteisöllisen työn määrä kasvaa	Opiskeluhuollosta vastaavat hva:n ja oppilaitosten	Jatkuva	Yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumisaste (tavoite >15%).	Toteutuu täysin Ei toteudu

		esihenkilöt sekä henkilöstö			
	Opiskeluhuollon yhteisöllinen työ huomioi Pohjois-Karjalan alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ja hyte-painopisteet ovat osa opiskeluhuollon toteuttamisen vuosikelloa	Opiskeluhuollosta vastaavat hva:n ja oppilaitosten esihenkilöt sekä henkilöstö	Jatkuva	Opiskeluhuollon vuosikellot on tehty	Toteutuu täysin Toteutuu osittain Ei toteudu
	Opiskeluhuollon palveluissa käytetään kansallisesti suositeltuja tai näyttöön perustuvia menetelmiä	Opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja, palvelupäällikkö, palvelujohtajat ja esihenkilöt	Jatkuva	Koulutusasteen ja käyttöasteen seuranta juurruttamisen tukena Terapiatakuulainsäädäntö toteutuu niissä opiskeluhuollon palveluissa, joissa sitä sovelletaan	Toteutuu täysin Toteutuu osittain Ei toteudu
Päätöksenteko perustuu lapsivaikutusten arviointiin, lapsilähtöisyyteen sekä läpinäkyvyyteen kaikissa palveluissa	Lapsivaikutusten arviointiin koulutetaan ja sen käyttämistä opiskeluhuollon palveluissa valmistellaan	Opiskeluhuollon palveluista vastaava ylihoitaja, palvelupäällikkö, palvelujohtajat ja esihenkilöt	Jatkuva	Lapsivaikutus-ten arvioinnin koulutusten toteutuminen opiskeluhuollon palveluihin	Toteutuu täysin Toteutuu osittain Ei toteudu
	Lasten ja nuorten osallisuus huomioidaan	Lasten ja nuorten osallistamista toteutetaan säännöllisesti opiskeluhuollon henkilöstön toimesta	indikaattorei-den seuranta vuoden 2027 ja 2029 kouluterveysky-selyjen tulosten pohjalta	Palautekyselyt oppilaitoksissa	Mahdollisuus vaikuttaa koulun tapahtumien suunnitteluun, koulutyön suunnitteluun - indikaattorit kouluterveyskysel ystä

Taulukko 1. Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelma tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit.

6 Opiskeluhuollon alueellisen toteutuksen keskeiset periaatteet

6.1 ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖOTE

Opiskeluhuollossa tavoitellaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevää työotetta, joka kohdentuu niin opiskeluympäristöön, yhteisöön kuin yksilöönkin. Ennaltaehkäisevässä työssä tärkeässä roolissa on myös oikea-aikaisuus ja sitä kautta vaikuttaminen yksilön hyvinvointiin ja mahdollisten ongelmien pahenemisen tai pitkittymisen ehkäisy.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto on maksutonta, lakisääteistä ennaltaehkäisevää toimintaa, joka tukee peruskoululaisten (kouluterveydenhuolto) sekä lukio- ja ammatillisten opiskelijoiden (opiskeluterveydenhuolto) terveyttä ja opiskelukykyä. Palvelut kattavat terveystarkastukset, rokotukset, suun terveydenhuollon sekä mielenterveys- ja sairaanhoitopalvelut. Lakisääteisten palvelujen toteutuminen mm. terveystarkastusten osalta koetaan vaikuttavana ja tärkeänä.

6.2 YHTEISÖLLISEN TYÖN ENSISIJAISUUS

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. (1287/2013, §3).

Yhteisöllinen työ oppilaitoksissa on päivittäistä yhteistä työtä, jota toteutetaan moniammatillisesti ja opiskelijat osallistaen. Erilaisten kyselyjen suunnittelu, toteutus sekä tulosten arviointi ja jatkotoimien suunnittelu tehdään yhdessä (esim. työrauha, kiusaaminen). Yhteisöllistä työtä on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja varhainen välittäminen. Koulu- ja opiskelumaailman ilmiöt käsitellään yhdessä ratkaisukeskeisesti osana opiskeluhuollon ja perhekeskustoimijoiden yhteistyökäytänteitä. Tilaisuuksia ja tapahtumia järjestetään niin ilmiöihin liittyen kuin yhteisöllisyyden yleiset kehittämisperiaatteetkin huomioiden. Koulu- ja oppilaitosyhteisön turvallisuuden edistäminen, toimintamallien kehittäminen ja kriisityöhön osallistuminen ovat nekin yhteisöllistä, merkityksellistä työtä.

6.3 YHTEISEEN ARVOPOHJAAN PERUSTUVA OPISKELUHUOLLON TOTEUTTAMINEN

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteiseen arvopohjaan perustuen. Toiminnan lähtökohtana ovat lapsen ja nuoren etu, yhdenvertaisuus, osallisuus, turvallisuus sekä kunnioittava vuorovaikutus. Opiskeluhuoltopalveluiden toimijat ja opetuksen järjestäjä sitoutuvat näihin arvoihin ja niiden johdonmukaiseen toteuttamiseen kaikilla tasoilla.

Opiskeluhuollon suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi perustuvat yhteisesti määriteltyihin tavoitteisiin sekä selkeisiin ja sovittuihin toimintatapoihin. Rakenteellinen yhteistyö varmistaa työn ennakoitavuuden, vaikuttavuuden ja laadun sekä tukee henkilöstön työhyvinvointia ja ammatillista yhteistyötä. Yhteiseen arvopohjaan ja selkeisiin rakenteisiin perustuva opiskeluhuolto vahvistaa koko kouluyhteisön hyvinvointia ja tukee lasten ja nuorten kasvua, oppimista ja osallisuutta.

6.4 YHDENVERTAISUUDEN KUNNIOITTAMINEN

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan kaikkien ihmisten samanarvoisuutta riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Opiskeluhuollossa sitoudutaan yhdenvertaisuuden noudattamiseen palvelujen toteutuksessa.

6.5 LÄHIPALVELUPERIAATE

Kuraattorien ja psykologien on oltava helposti opiskelijoiden saavutettavissa (1287/2013, 9§ 3 mom). Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella lakia sovelletaan myös koulu- ja opiskeluterveydenhoitajien osalta. Hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut ensisijaisesti oppilaitoksissa. Koulutuksen järjestäjän on tarjottava tarkoitukseen soveltuvat tilat oppilaitoksesta, tai jollei se ole mahdollista oppilaitoksen välittömästä läheisyydestä. Hyvinvointialue velvollinen järjestämään palvelut em. Tiloissa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto on koulutuksen järjestäjän tiloissa järjestettävää lähipalvelua, vaikka rinnalle tullaan tarjoamaan myös digitaalisia palveluja. Kiireetön asiointi digitaalisen palvelualustan kautta mahdollistaa tietoturvallisen yhteydenpidon ja etävastaanottojen järjestämisen soveltuvin osin. Koko perheen hyvinvoinnin huomioivissa laajoissa terveystarkastuksissa ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla huoltaja voidaan kutsua mukaan tarkastukseen digitaalisen palvelualustan toteutettavan etävastaanoton avulla. Opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat myös toteutettavissa etävastaanoton kautta.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja sen valtakunnallisesti yhtenäinen laatu- ja palvelutaso varmistetaan asetuksella (338/2011). Asetuksen tavoitteena on taata riittävät yhtenäiset ja alueelliset tasa-arvoiset palvelut, vahvistaa terveyden edistämistä sekä tehostaa varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä.

Opiskeluterveydenhuoltoon on oikeutettu opiskelija, joka opiskelee oppilaitoksessa opintotukilain (65/1994) mukaisessa opintotukeen oikeuttavassa koulutuksessa. Opiskeluterveydenhuollon palvelut järjestetään lukioiden sekä ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille.

6.6 PERHEKESKUSTOIMINNAN PERIAATTEET KOHTAAMISISSA JA YHTEISTYÖSSÄ

Perhekeskus on lapsille, nuorille ja perheille tarkoitettujen hyvinvointia, terveyttä, kasvua ja kehitystä tukevien palvelujen kokonaisuus. Pohjois-Karjalassa perhekeskus toimii yhteisövaikuttavuus työn elementtien mukaisesti eri toimijoiden verkostona ja sovittaa yhteen maakunnan lapsiperheiden palveluja kuten lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluja, järjestöjen ja seurakuntien toimintaa ja palveluja, kohtaamispaikkojen toimintaa, varhaiskasvatuspalveluja, kuntien terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa, opiskeluhuollon ja nuorten palveluja sekä sähköisiä palveluja. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittäminen perhekeskustoimintamallin mukaan on kirjattu Pohjois- Karjalan hyvinvointialueen palvelustrategiaan sekä kuntien, hyvinvointialueen ja maakuntaliiton välillä solmittuun kumppanuussopimukseen yhdyspintarakenteista, toimintamalleista, työnjaosta ja tiedonkulusta vuosille 2026–2029. Tässä sopimuksessa on sovittu perhekeskustoiminnan kehittämisestä yhteistyössä hyvinvointialueen ja kuntien kesken. Hyvinvointialue vastaa perhekeskustoiminnan koordinoinnista.

Perhekeskuksen palvelukokonaisuus lapsille, nuorille ja perheille tarkoitettujen kuntien, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden palvelujen ja toimintojen kokonaisuus. Perhekeskuksen palvelukokonaisuus on kuvattu kuviossa 8.

Kuvio 8. Perhekeskuksen palvelukokonaisuus (THL 2024)

6.7 YHTEISÖVAIKUTTAVUUS

Yhteisövaikuttavuus on tutkimusnäyttöön perustuva tapa kehittää paikallista palvelujärjestelmää väestö- ja järjestelmätason muutosten aikaansaamiseksi. Yhteisövaikuttavuus muodostuu yhteisön jäsenten ja organisaatioiden muodostamassa verkostossa, joka oppii yhdessä, yhdistää ja kohdistaa toimintaansa tavoiteltujen muutosten saavuttamiseksi.

Työn konkreettisena tavoitteena on eri sektoreiden toiminnan kehittäminen niin, että ne työskentelevät ennakoivasti, yhdessä ja riittävän pitkään lapsiperheiden tukena yhteisesti sovitulla rakenteella/tavoilla. Yhteistyön tavoitteena on elämäntilanteen muutosten havaitseminen varhain ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen ja vahvistaminen lapsen arjessa. Kun tavoitteena on toimia lapsi- ja perhelähtöisesti, tulisi luoda perheen tarpeista lähtevä tarvittavista ammattilaisista muodostuva verkosto perheen tueksi. Verkosto muodostuu aluksi perheen lähellä toimivista aikuisista; perheen tukiverkostosta, varhaiskasvatuksen, koulun ja opiskeluhuollon toimijoista. Kun lapsen, nuoren tai perheen tilanteessa on tarvetta vahvemmalle tuelle, kuntoutukselle tai hoidolle varmistetaan vahvemman tuen liittyminen tähän aloitettuun työhön yhdessä sovitulla tavalla.

7 Suunnitelma hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä

Hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisen yhteistyörakenteen on tarkoitus tukea lainsäädäntöä ja alueen tarpeita vastaavaa, laadukkaan opiskeluhuollon toteutumista:

Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä on hyvinvointialueen ja alueen koulutuksen järjestäjien yhteistyöelin, jonka toimintaan osallistuvat myös nuoriso- ja vanhempainjäsenet sekä opiskeluhuollon edustus. Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä kokoontuu 4 kertaa vuodessa. Koollekutsujana toimii hyvinvointialue. Sen tehtävänä on:

1) valmistella 13 a §:ssä tarkoitettu alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma hyvinvointialueen aluevaltuustolle;

2) seurata 13 a §:ssä tarkoitetun alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteutumista sekä lisäksi opiskeluhuoltopalvelujen, koulutuksen järjestäjien, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden tarvittavien palvelujen yhteistyön toteutumista;

3) käsitellä hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien koulutuksen järjestäjien välisiä opiskeluhuollon yhteistyökysymyksiä;

4) huolehtia muista kuin 1–3 kohdassa tarkoitetuista sille erikseen annettavista tehtävistä.

Opiskeluhuollon ohjausryhmä on koulutuksen järjestäjäkohtainen monialainen ryhmä, joka vastaa opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Opiskeluhuollon ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen taikka sille asetetut tehtävät voi hoitaa muu tehtävään soveltuva ryhmä.

Oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä on monialainen oppilaitoskohtainen ryhmä, joka vastaa oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilaitoskohtaista opiskeluhuoltoryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja.

Kuntien sivistys- ja hyvinvointijohtajien sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen perhe- ja sosiaalipalvelujen ja terveys- ja sairaanhoitopalvelujen yhteistyökokous:

Hallinnon edustajat tapaavat noin 2–4 kertaa vuodessa yhteisten, ennalta sovittujen teemojen kuten opiskeluhuollon äärellä. Puheenjohtajana toimii kunnan edustaja, sihteerinä hyvinvointialueen edustaja.

Lisäksi laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) säädetään kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyövelvoitteesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Kumppanuudesta on laadittu **yhteistyösopimus (**Maakuntahallitus pöytäkirja 19.6.2023/pykälä 84 (linkki), jossa myös opiskeluhuollon vastuunjaosta on sovittu erillisen vastuunjakotaulukon(2023100253-5-33410.PDF (pohjoiskarjala.net) mukaisesti. Myös laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (linkki) (523/2015) velvoittaa kuntia ja hyvinvointialuetta yhteistyöhön päihde-, tupakka- ja nikotiini- ja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi.

Alla kuvattu hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjän välinen yhteistyörakenne kuviossa 9.

Kuvio 9. Hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjän välinen yhteistyörakenne.

8 Koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmista ilmenneet arviot opiskeluhuoltopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue koostuu pienemmistä kunnista ja isommista asumiskeskittymistä. Alueiden välillä on eroavaisuuksia ja erilaisia tarpeita. Opiskeluhuoltopalveluiden tarpeet on poimittu koulutuksenjärjestäjäkohtaisista opiskeluhuoltosuunnitelmista ja 2025 kouluterveyskyselyn tuloksista.

Pohjois-Karjalassa lasten ja nuorten ADHD lääkkeiden käytön yleisyys oli vuonna 2024 suurinta koko maassa, 9,0 % alaikäisistä oli ostanut ADHD-lääkettä (Kuvio 16). Vajaa 8 % ADHD-diagnoosin omaavista alaikäisistä oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna vuonna 2024. Vuonna 2025 nuorisopsykiatrian poliklinikan asiakkaista 34,7 % oli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriön diagnoosi. Lastenpsykiatrian poliklinikan asiakkaiden osalta aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriön diagnoosi oli 45,2 % ja lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden keskuksen osalta tuo luku oli 21,2 %.

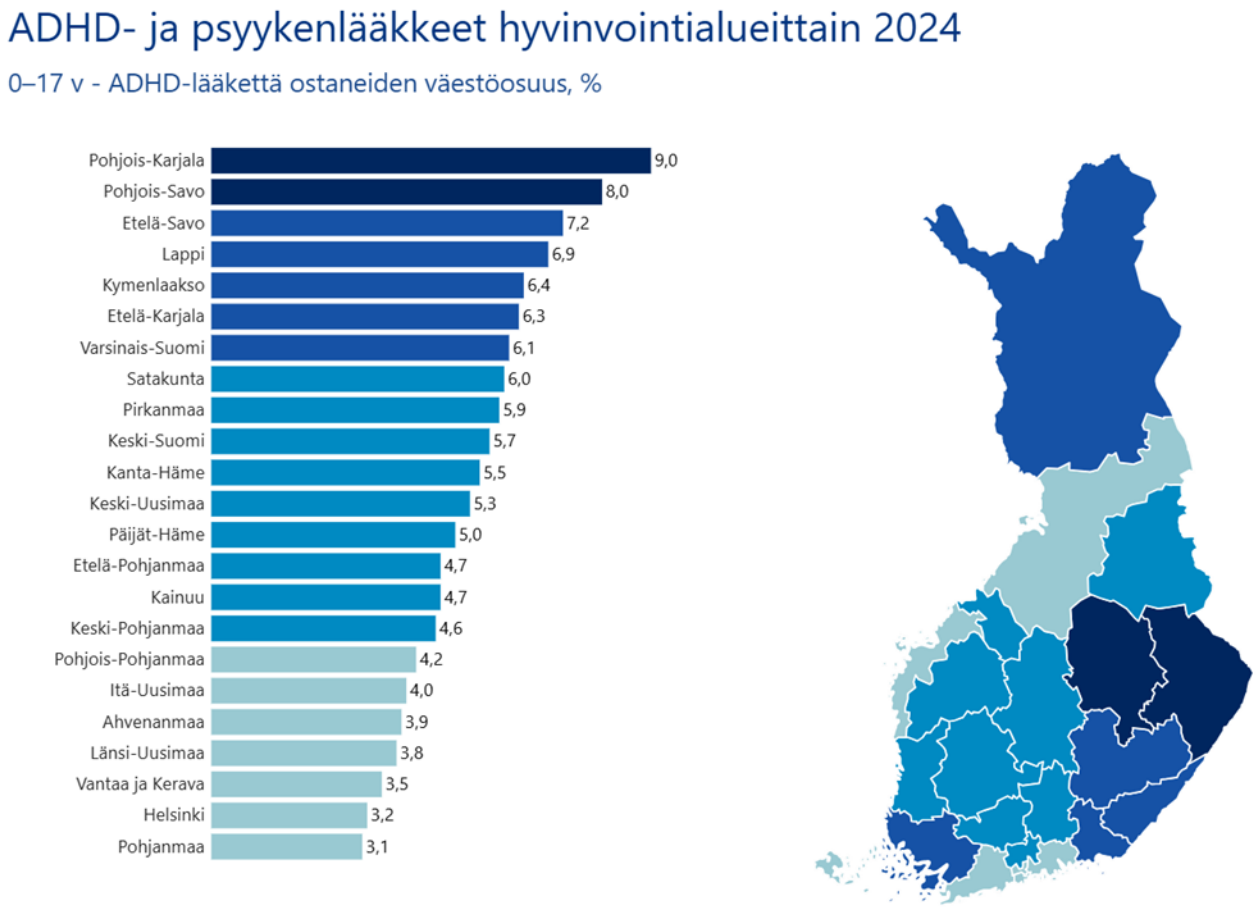

Kuvio 10. ADHD-lääkettä ostaneiden alaikäisten osuus hyvinvointialueilla (Kela 2025, hyvinvointialueiden tietopaketti)

8.1 VAHVUUDET JA HAASTEET OPISKELUHUOLLON KOKONAISUUDESSA

Kokonaisuutena tarkasteltuna Pohjois-Karjalan alueen koulutuksen järjestäjien suunnitelmista on havaittavissa selkeitä vahvuuksia, jotka tukevat lasten ja nuorten hyvinvointia eri koulutusasteilla. Arki koetaan pääosin turvalliseksi, lasten ja nuorten elämäntavat ovat enimmäkseen terveellisiä ja aikuisilta saatu tuki riittävää. Kouluun tullaan mielellään, ja oppilailla on kokemus siitä, että he tulevat kuulluiksi sekä kouluyhteisössä että osana oppilaitoksen arkea. Opiskeluhuollon palveluiden saatavuus on parantunut, kun henkilömitoituksia ja erityisasiantuntijoiden palveluita on voitu lisätä tai hankkia ostopalveluina. Lisäksi yhteiset toimintamallit, kuten

kiusaamisen ehkäisyyn liittyvät käytännöt ja psykososiaaliset menetelmät, ovat vakiintuneet erityisesti perusopetuksessa. Monialaisen yhteistyön ja perhekeskusverkoston merkitys näkyy vahvana: opiskelijoiden hyvinvointia tuetaan tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Vahvuudet näyttäytyvät erityisesti esiopetuksessa ja alakoulussa, mutta myös toisella asteella on kehitetty rakenteita, jotka tukevat opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta.

Haasteena korostuu useita ilmiöitä, jotka koskevat useampaa koulutusastetta. Lasten ja nuorten neuropsykiatristen oireiden määrän kasvu lisää opiskeluhuollon tarvetta, ja erityisen tu on monin paikoin korkea. Samalla opiskelutaitojen kehittymättömyys – kuten itsenäisen työskentelyn taidot, arjen rytmi ja ajanhallinta – haastaa etenkin yläkoulu- ja toisen asteen opiskelijoita. Psyykkinen kuormitus on lisääntynyt, ja ahdistus- sekä masennusoireita esiintyy eri ikäryhmissä.

Koulupsykologien ja koululääkäreiden palvelut ovat paikoitellen puutteellisia, mikä korostuu erityisesti pienemmillä paikkakunnilla. Lakisääteisten terveystarkastusten toteuttaminen on ajoittain vaikeutunut koululääkärivajeen vuoksi. Henkilöstömitoitusten täyttäminen psykologipalveluissa on paikoin haastavaa, mikä hidastaa tuen saatavuutta ja aiheuttaa ostopalvelujen tarvetta. Psykologipalvelujen saatavuus on kuitenkin parantunut edelliseen alueelliseen opiskeluhuoltosuunnitelman laadinta-ajankohtaan verraten.

Lisäksi koulukiusaamisen ja yksinäisyyden kokemukset ovat edelleen merkittävä haaste. Vaikka kiusaamisen ehkäisyyn on kehitetty rakenteita ja toimintamalleja, kaikki tilanteet eivät tule näkyviksi, eikä kaikkia kiusaamistapauksia pystytä ratkaisemaan. Osallisuuden kokemuksissa näkyy paikoitellen laskua, ja erityisesti oppilaiden mahdollisuudet vaikuttaa koulun toiminnan suunnitteluun ovat vähentyneet.

Haasteet koskettavat laajasti alakoulua, yläkoulua ja toista astetta, mutta myös esiopetuksessa huomataan merkkejä lisääntyneestä tuen tarpeesta.

8.2 KOULUTERVEYSKYSELYN TULOKSET

Kouluterveyskyselyn tulokset tarjoavat tärkeää tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilanteesta ja sen muutoksista. Kyselyn tulosten avulla voidaan tunnistaa sekä vahvuuksia että huolestuttavia kehityssuuntia, joita voidaan ohjata opiskeluhuollon ja kouluyhteisön kehittämistyöllä. Tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi arjen hyvinvointia tukevien rakenteiden vahvistamiseen, mielenterveyden edistämiseen, kouluruokailun kehittämiseen, päihteiden ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyyn sekä nuorten osallisuuden ja vapaa-ajan mahdollisuuksien parantamiseen. Kyselyn avulla voidaan kohdentaa toimenpiteet oikeisiin tarpeisiin ja seurata, miten hyvinvointityö vaikuttaa eri koulutusasteilla.

Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilailla kouluterveyskyselyn tuloksissa näkyy useita myönteisiä muutoksia edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Huomion kiinnittyminen siihen, että on netissä vaikkei huvittaisi, on hieman vähentynyt (27 % → 23 %). Kokemus koululounaan laadusta on parantunut (42 % → 46 %), ja tarpeeksi nukkuvien osuus on kasvanut (84 % → 86 %). Lisäksi kokemus tarpeesta viettää aikaa muualla kuin netissä on

vähentynyt (28 % → 24 %), ja yritykset viettää vähemmän aikaa netissä ilman onnistumista ovat harventuneet (40 % → 30 %). (kuvio11)

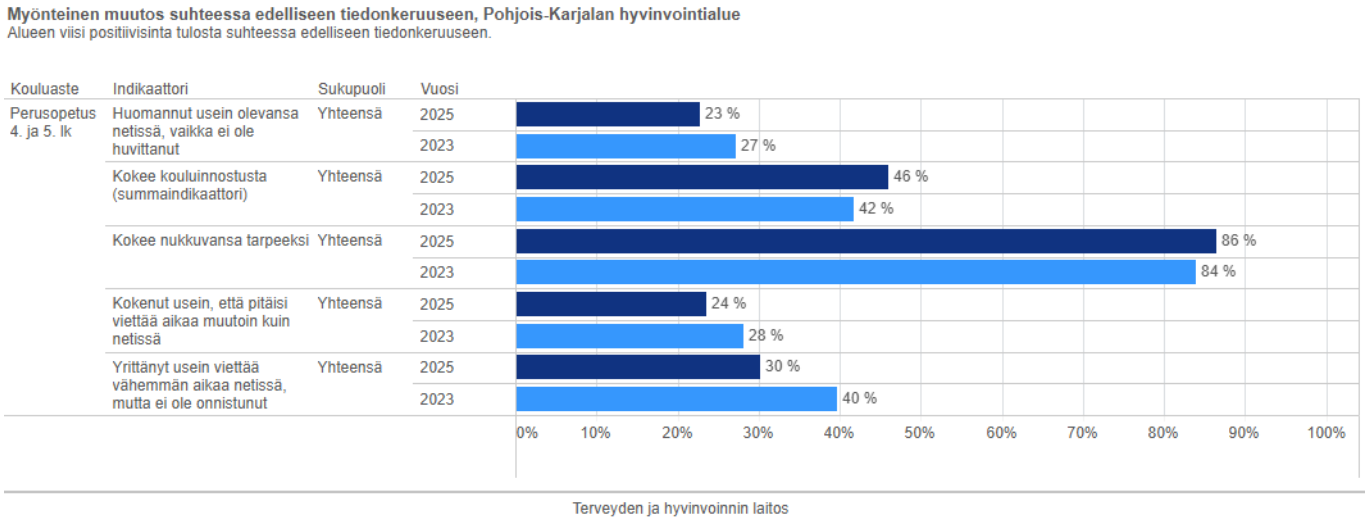

Kuvio 11. Perusopetuksen 4. ja 5. lk:n oppilaiden kouluterveyskyselyn tulosten myönteinen muutos

Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilailla kouluterveyskyselyn tuloksissa näkyy useita huolestuttavia muutoksia edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Koululounaan maun hyväksi kokevien osuus on laskenut (62 % → 53 %). Myös oppilaiden osallistuminen koulun tapahtumien suunnitteluun on vähentynyt (64 % → 71 %), samoin osallistuminen koulun yhteisten sääntöjen suunnitteluun (67 % → 56 %). Vastaava lasku näkyy oppituntien sisällön suunnittelussa (68 % → 60 %) ja välituntitoiminnan suunnittelussa (67 % → 58 %). (kuvio 12)

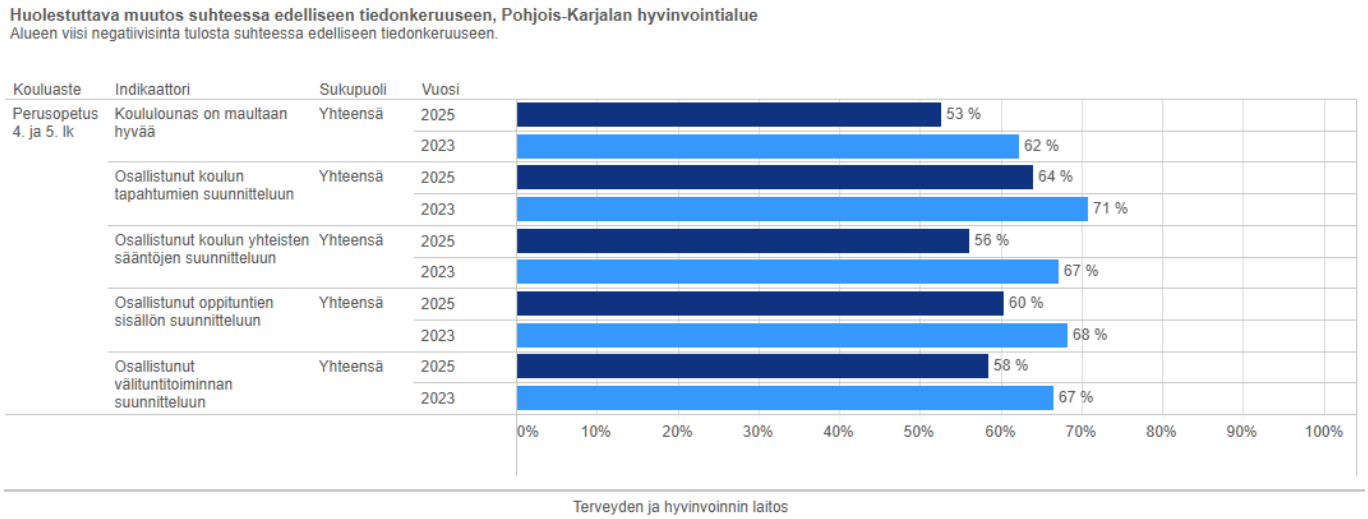

Kuvio 12. Perusopetuksen 4. ja 5. lk:n oppilaiden kouluterveyskyselyn tulosten huolestuttava muutos

Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaiden kouluterveyskyselyn tuloksissa näkyy useita myönteisiä muutoksia edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Alkoholia käyttämättömien osuus on noussut selvästi (66 % → 72 %). Myös suun terveyteen liittyvät tottumukset ovat parantuneet, sillä kahdesti päivässä hampaansa harjaavien osuus on kasvanut (59 % → 66 %). Harrastusten hinnan koetaan muodostavan esteen harvemmin (26 % → 22 %). Nuuskan käyttö on vähentynyt merkittävästi (10 % → 4 %). Lisäksi päivittäin vähintään tunnin liikkuvien osuus on noussut (23 % → 28 %). (kuvio 13)

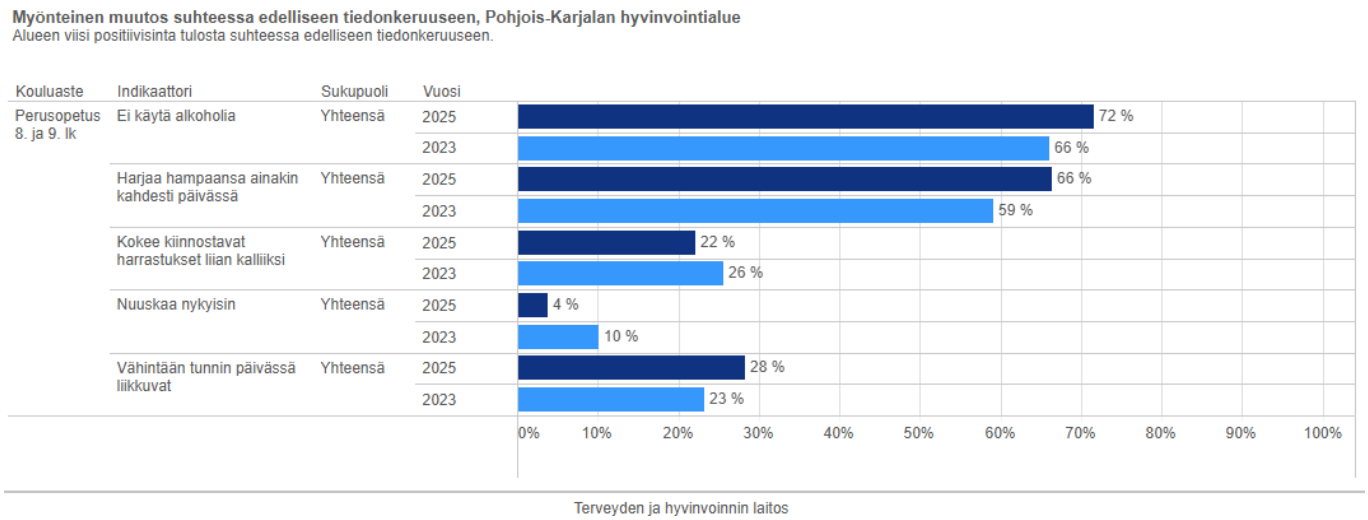

Kuvio 13. Perusopetuksen 8. ja 9. lk:n oppilaiden kouluterveyskyselyn tulosten huolestuttava muutos

Tuloksissa 8. ja 9. luokan oppilaiden osalta näkyy myös huolestuttavia muutoksia edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Kokemus kiinnostavan vapaa-ajan toiminnan puutteesta on lisääntynyt (28 % → 35 %). Myös kokemus siitä, ettei asuinalueella ole riittävästi oleskelutiloja nuorille, on kasvanut (30 % → 38 %). Koululounaan laatuun tyytyväisiä on aiempaa vähemmän (40 % → 47 %), ja koululounaan maun hyväksi kokevien osuus on laskenut (42 % → 48 %). Lisäksi päivittäin koululounaan syövien määrä on vähentynyt merkittävästi (63 % → 72 %). (kuvio 14)

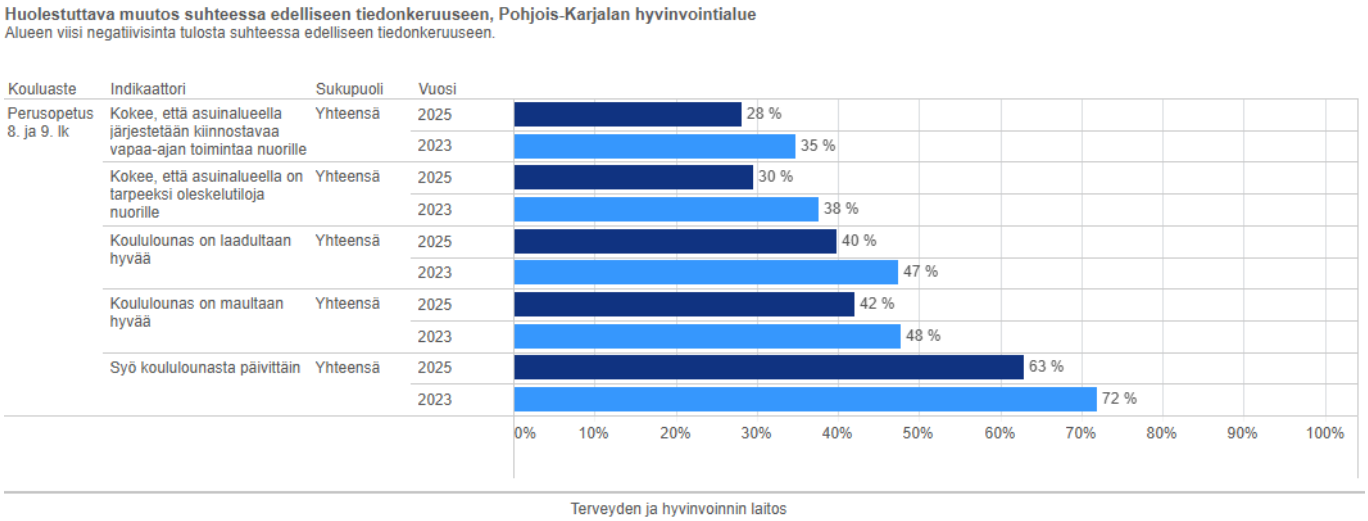

Kuvio 14. Perusopetuksen 8. ja 9. lk:n oppilaiden kouluterveyskyselyn tulosten huolestuttava muutos

Lukiolaisten tuloksissa näkyy useita myönteisiä muutoksia edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Seksuaalista häirintää kokeneiden osuus on vähentynyt merkittävästi (23 % → 14 %). Koululounaan riittävyyteen tyytyväisten määrä on kasvanut (82 % → 94 %). Myös sähkösavukkeita käyttävien osuus on laskenut (14 % → 8 %). Lisäksi mahdollisuudet keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista ovat parantuneet (60 % → 63 %), ja tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olleiden osuus on pienentynyt (10 % → 8 %). (kuvio 15)

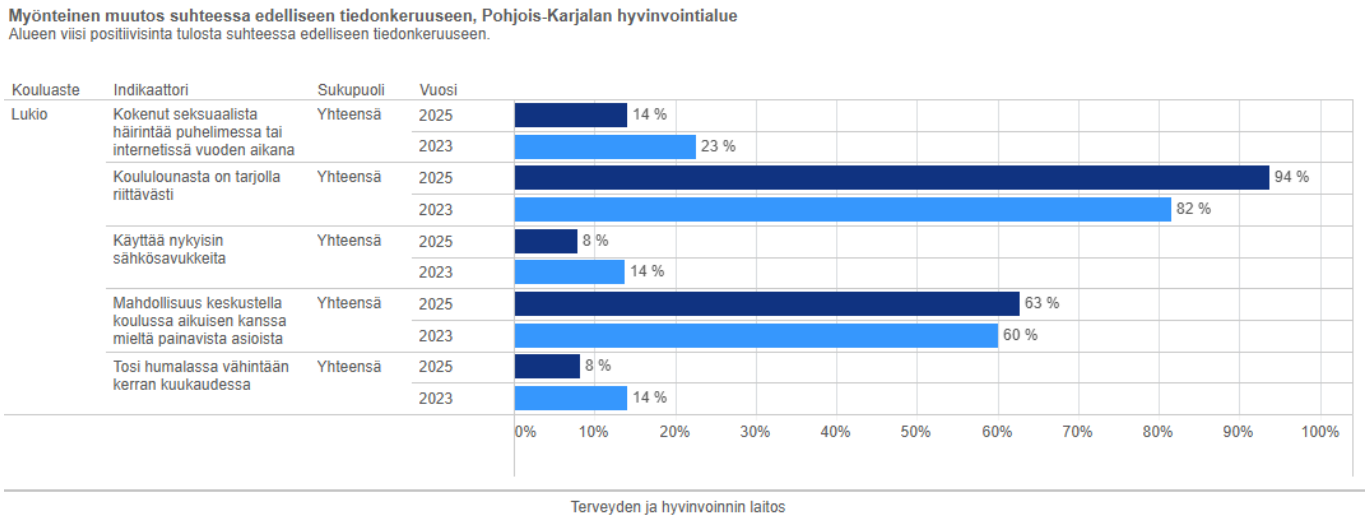

Kuvio 15. Lukiolaisten kouluterveyskyselyn tulosten myönteinen muutos

Lukiolaisten osalta tuloksissa näkyy myös huolestuttavaa muutosta edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Kokemus siitä, että pitäisi viettää aikaa muualla kuin netissä, on lisääntynyt (27 % → 33 %). Tyytyväisyys koululounaan laatuun on heikentynyt (65 % → 57 %), samoin koululounaan maun hyvänä kokevien osuus (61 % → 58 %). Nikotiinipusseja käyttävien määrä on noussut (5 % → 11 %). Lisäksi yksilöllisen ja keskustelevaan otteeseen perustuvan terveystarkastuksen kokeneiden osuus on laskenut (71 % → 66 %). (kuvio 16)

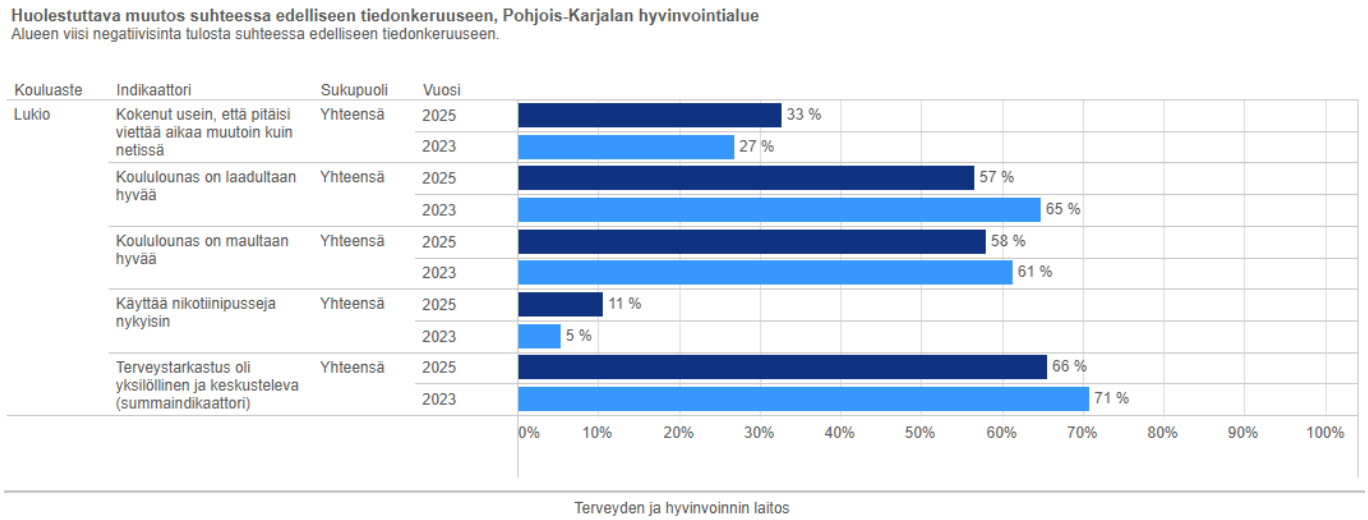

Kuvio 16. Lukiolaisten kouluterveyskyselyn tulosten huolestuttava muutos

Ammatillisen oppilaitoksen kouluterveyskyselyn tuloksissa näkyy useita myönteisiä muutoksia edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Mahdollisuudet keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista ovat parantuneet (56 % → 62 %). Myös tietoisuus oman asuinalueen harrastusmahdollisuuksista on lisääntynyt (51 % → 56 %). Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olleiden osuus on pienentynyt merkittävästi (19 % → 11 %). Lisäksi hermostuneeksi tulemista silloin, kun ei pääse nettiin, koetaan harvemmin (18 % → 10 %). Vähintään tunnin päivässä liikkuvien määrä on noussut (16 % → 23 %). (kuvio 17)

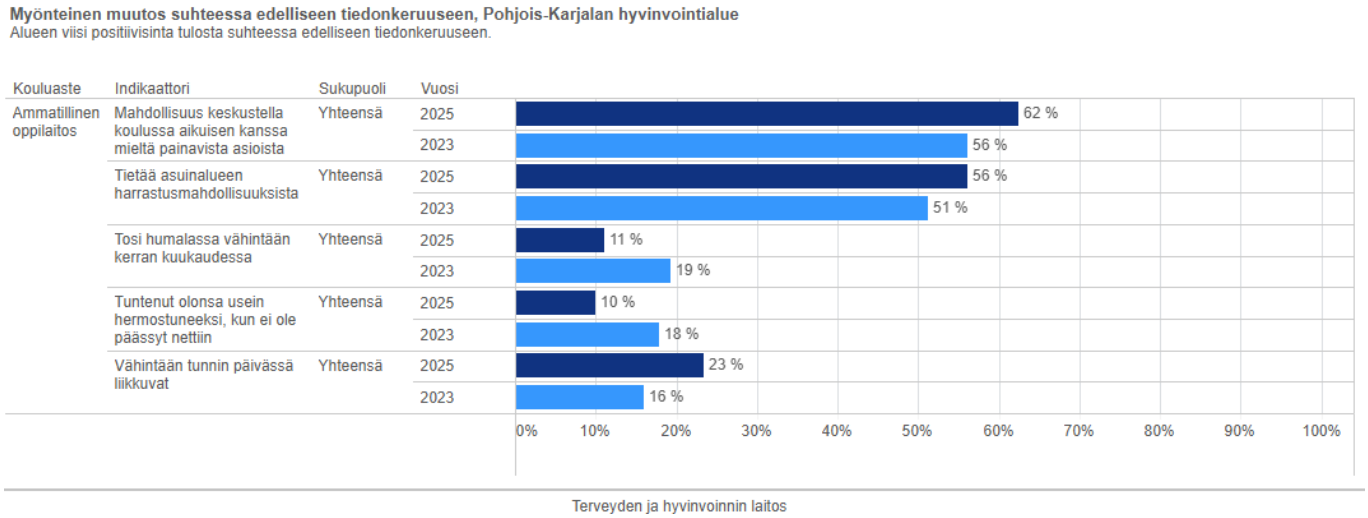

Kuvio 17. Ammatillisten oppilaitosten kouluterveyskyselyn tulosten myönteinen muutos

Ammatillisten oppilaitosten kouluterveyskyselyn tuloksissa näkyy myös huolestuttavia muutoksia edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Kokemus siitä, että asuinalueella on riittävästi oleskelutiloja nuorille, on heikentynyt (38 % → 31 %). Korkean positiivisen mielenterveyden osuus on pienentynyt (13 % → 11 %). Nikotiinipusseja käyttävien määrä on noussut (12 % → 29 %). Arkisin vähintään 8 tuntia nukkuvien osuus on laskenut (56 % → 49 %). Lisäksi tyytyväisyys elämään tällä hetkellä on vähentynyt (74 % → 72 %). (kuvio 18)

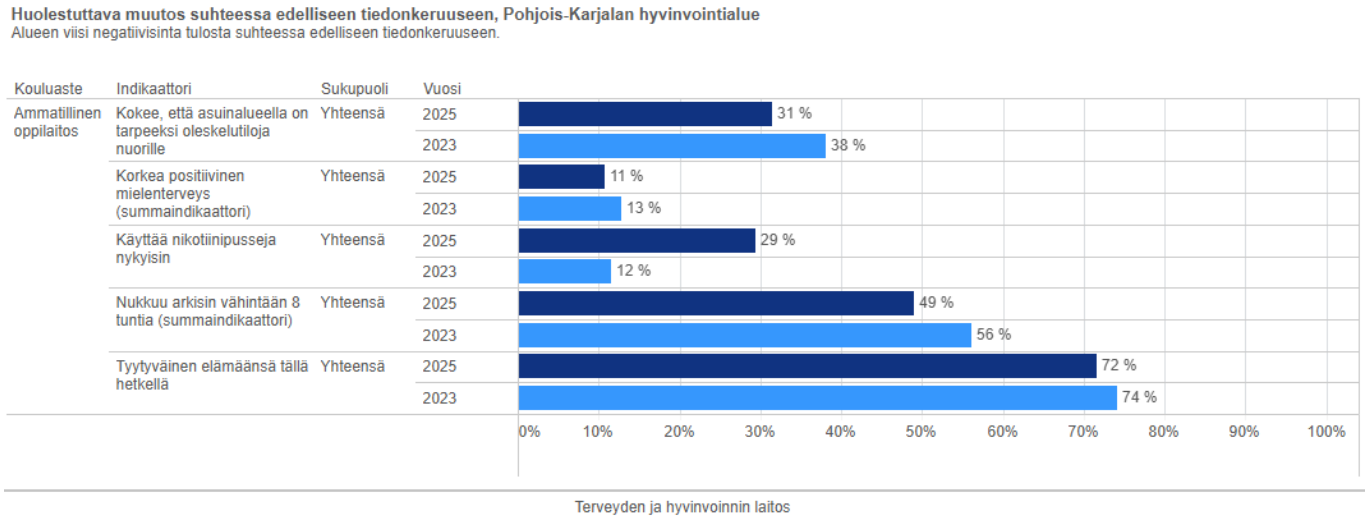

Kuvio 18. Ammatillisten oppilaitosten kouluterveyskyselyn tulosten huolestuttava muutos

Kouluterveyskyselyn tulosten muutos kokonaisuutena Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella osoittaa, että vaikka monella osa-alueella on tapahtunut myönteistä kehitystä – kuten päihteiden ja nikotiinituotteiden käytön vähenemistä, liikunnan lisääntymistä sekä parantuneita mahdollisuuksia keskustella koulun aikuisen kanssa – esiin nousee myös useita huolestuttavia muutoksia. Näitä ovat erityisesti heikentyneet kokemukset kouluruokailusta, vapaa-ajan ja oleskelutilojen riittävyydestä, unensaannin vähentyminen, positiivisen mielenterveyden lasku sekä nikotiinituotteiden yleistyminen osalla opiskelijoista.

Tulokset korostavat tarvetta vahvistaa hyvinvoinnin perusrakenteita: lisätä nuorten arjen tukea, kehittää kouluruokailua, edistää mielenterveyttä ja ehkäistä nikotiinin käyttöä sekä varmistaa, että opiskelijoilla on turvallisia aikuisia ja mielekkäitä vapaa-ajan mahdollisuuksia jokaisella koulutusasteella.

8.3 PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ JA RAHAPELAAMINEN IKÄRYHMITTÄIN POHJOIS-KARJALASSA

8.3.1 LAPSET

Kouluterveyskyselyn (2025) mukaan 84 % 4.–5.luokan tytöistä ja 75 % pojista ei ole koskaan maistanut alkoholia. Alkoholia maistamattomien osuus on samaa tasoa kuin koko maassa, ja osuus on kasvanut vuodesta 2023. Tupakka- ja nikotiinituotteiden kokeilut ovat viime vuosina pysyneet ennallaan. 9 % tämän ikäryhmän pojista ja 3 % tytöistä on käyttänyt jotain tupakka- tai nikotiinituotetta vähintään kerran. Käyttö on samaa tasoa kuin koko maassa. Suosituin kokeiltu tuote tässä ikäryhmässä on sähkösavuke. 4. ja 5.luokkalaisten kouluterveyskyselyn tulokset Pohjois-Karjalan osalta on esitetty taulukossa 2. Taulukon eri väriset nuolet ilmaisevat tapahtunutta muutosta edelliseen mittaushetkeen. Vihreä nuoli kertoo tilanteen menneen parempaan suuntaan, punainen nuoli heikompaan suuntaan ja sininen nuoli osoittaa tilanteen pysyneen ennallaan.

Kouluterveyskysely 4.–5.luokka %-luku vuoden 2025 tulos Nuolilla osoitettuna muutokset välillä 2023–2025	**Tytöt**	**Pojat**	**Yhteensä (vaihteluväli Pohjois-Karjalan kunnissa)**
Ei ole maistanut alkoholia	84 %	75 %	80 % (68-83 %)
Käyttänyt tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja vähintään kerran	3 %	9 %	6 % (4-15 %)

Taulukko 2. Alkoholin ja nikotiinituotteiden kokeilut alakoululaisilla (Lähde: Kouluterveyskysely 2023–2025)

8.3.2 NUORET

Yläkouluikäisten ja toisen asteen opiskelijoiden huolta herättävä päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö tai rahapelaaminen on kouluterveyskyselyn mukaan vähentynyt viimeisen neljän vuoden aikana niin Pohjois-Karjalassa kuin koko maassa, ja ainoastaan ammatillisten oppilaitoksen tytöillä tilanne on säilynyt vuoden 2023 tasolla. Positiivisia muutoksia on tapahtunut pohjoiskarjalaisilla nuorilla erityisesti humalajuomisen osalta, mikä on vähentynyt kaikilla kohderyhmillä. Päivittäinen tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö on vähentynyt muilla, paitsi lukion pojilla. Kaikkien muiden nikotiinituotteiden käyttö on vähentynyt, mutta nikotiinipussien käyttö on moninkertaistunut kaikissa nuorten kohderyhmissä niin tytöillä kuin pojilla. Kannabista vähintään kaksi kertaa kokeilleiden määrä on vähentynyt muilla kohderyhmillä, paitsi lukion pojilla ja ammatillisen oppilaitoksen tytöillä. Viikoittainen rahapelaaminen on säilynyt vuoden 2023 tasolla, mutta hieman lisääntynyt lukion pojilla. Päihteiden sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö on yleisempää ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla kuin yläkoululaisilla tai lukiolaisilla. Tarkempia päihteisiin liittyviä indikaattoritietoja on esitelty taulukoissa 3, 4 ja 5. Taulukkojen eri väriset nuolet ilmaisevat tapahtunutta muutosta edelliseen mittaushetkeen. Vihreä nuoli kertoo tilanteen menneen parempaan suuntaan, punainen nuoli heikompaan suuntaan ja sininen nuoli osoittaa tilanteen pysyneen ennallaan.

Kouluterveyskysely 8.–9.luokka %-luku vuoden 2025 tulos Nuolilla osoitettuna muutokset välillä 2023–2025	**Tytöt**	**Pojat**	**Yhteensä (vaihteluväli Pohjois-Karjalan kunnissa)**
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista	4 %	8 %	6 % (0-22 %)

Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja	9 %	12 %	10 % (2-27 %)
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	5 %	7 %	6 % (0-24 %)
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa	2 %	3 %	2 % (0-6 %)
Pelaa rahapelejä viikoittain	1 %	10 %	6 % (2-9 %)

Taulukko 3. Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen yläkoululaisilla (Lähde: Kouluterveyskysely 2023–2025)

Kouluterveyskysely, lukion 1.-2 vuoden opiskelijat %-luku vuoden 2025 tulos Nuolilla osoitettuna muutokset välillä 2023–2025	**Tytöt**	**Pojat**	**Yhteensä**
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista	4 %	7 %	5 %
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja	7 %	10 %	8 %
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	8 %	8 %	8 %
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa	4 %	6 %	5 %
Pelaa rahapelejä viikoittain	0 %	10 %	4 %

Taulukko 4. Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen lukiolaisilla (Lähde: Kouluterveyskysely 2023–2025)

Kouluterveyskysely, ammatillisen oppilaitoksen 1.–2. vuoden opiskelijat %-luku vuoden 2025 tulos Nuolilla osoitettuna muutokset välillä 2023–2025	**Tytöt**	**Pojat**	**Yhteensä**
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista	12 % →	9 % ↘	10 % ↘
Käyttää päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa, nuuskaa tai nikotiinipusseja	22 % ↘	26 % ↘	24 % ↘
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	11 % ↘	11 % ↘	11 % ↘
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa	10 % ↗	6 % →	7 % ↗
Pelaa rahapelejä viikoittain	1 % →	9 % →	6 % →

Taulukko 5. Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla (Lähde: Kouluterveyskysely 2023–2025)

9 Suunnitelma opiskeluhuoltopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta

Opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen

Opiskeluhuollon keskeisin tehtävä on opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellytyksiä lisäävää toiminta koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuoltoa kehitetään vahvistamalla koko oppilaitosyhteisölle kuuluvaa, ennaltaehkäisevää ja yhteisöllistä työtä. Opiskelijan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perustana ovat opiskelijan riittävä ravitsemus, liikunta ja uni.

Lakisääteisten henkilöstömitoitusten ja suositusten noudattaminen

Opiskeluhuollon kuraattori-, psykologi- ja terveydenhoitajapalvelujen resurssointi toteutetaan lakisääteisten henkilöstömitoitusten ja suositusten mukaisesti. Henkilöstömitoitusten toteutumista seurataan ja sen muutoksiin

reagoidaan tarvittaessa. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa pyritään noudattamaan kansallisia mitoitussuosituksia lapsimäärän laskusta huolimatta. Mikäli palveluntarve merkittävästi laskee, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa voidaan järjestellä tehtäviä uudelleen ja jakaa resurssia eri tavoin.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon sisältö

Yhteisöllisessä opiskeluhuollossa korostetaan erityisesti oppilaitosyhteisön kannalta oleellisia hyvinvoinnin, tuen ja kehittämistarpeiden näkökulmia. Yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelussa huomioidaan myös oppilaitoksen ja alueiden erityispiirteet. Lisäksi yhteisöllisessä opiskeluhuollossa huomioidaan Pohjois-Karjalan maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet: hyvinvoivat ja toimintakykyiset asukkaat, osallisuus ja yhteisöllisyys sekä turvallinen arki- ja ympäristö. Yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön toteuttamisesta laaditaan yhteisöllisen työn vuosikello.

Opiskelijoiden osallisuuden huomiointi

Opiskeluhuolto sitoutuu lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen toiminnan ja palvelujen kehittämisessä mm. keräämällä säännöllistä asiakaspalautetta, mahdollistamalla osallisuutta tukevia tapahtumia, kyselyjä ja kohtaamisia sekä reagoimalla saamiinsa kehittämistarpeisiin. Osallisuuden huomioinnissa varmistetaan myös vammaisten opiskelijoiden mahdollisuus tulla huomioiduksi.

Perhekeskustoiminta

Kaikki lasten ja nuorten kanssa toimivat hyvinvointialueen, kunnan, järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien toimijat ovat perhekeskustoimijoita. Opiskeluhuolto sitoutuu noudattamaan perhekeskussuunnitelmassa annettua palvelulupausta: Kun tarvitset tukea tai apua, autamme sinua toimimalla yhdessä ja olemalla mukana elämässä.

Yhteiset toimintamallit

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja pärjäävyyden edistämiseksi tarvitaan kaikkia eri kasvu- ja kehitysympäristöjen aikuisia ja vahvaa, suunnitelmallista yhteistyötä. Kokeiluina aloitettuja hyväksi todettuja toimintamalleja lähdetään yhdessä sopien monistamaan koulutuksen järjestäjien, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden perhekeskustoimijoiden yhteistyönä yhteisövaikuttavuuden periaatteita apuna käyttäen. Koulukiusaamiseen, koulupoissaoloihin tai muihin ilmiöihin tartutaan ja suunnitellaan yhdessä niin yhteisöllisen työhön kuin yksilöönkin paneutuvan työn malleja.

10 Toimenpiteet alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma hyväksytään Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen aluevaltuustossa touko-kesäkuussa 2026 ja alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma on voimassa valtuustokauden vuodet 2026–2029. Ennen aluevaltuustoa alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma on käsitelty seuraavissa yhteistyöryhmissä tai toimielimissä:

Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä: 4.9.2025, 27.1.2026, 24.2.2026

Vammaisneuvosto 19.3.2026

Lapsi- ja perheasiain neuvosto 25.3.2026

Nuorisovaltuusto 31.3.2026

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta 15.4.2026

Aluehallitus 28.4.2026 tai 12.5.2026

Aluevaltuusto 7.5.2026 tai 9.6.2026

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma liitetään lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Alueellista opiskeluhuoltosuunnitelman toteutumista raportoidaan alueellisen hyvinvointikertomuksen kautta.

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma on lain mukaisesti tarkistettava tarvittaessa. Opiskeluhuollon alueellinen yhteistyöryhmä seuraa säännöllisesti suunnitelman toteutumista kokouksissaan. Alueellisen yhteistyöryhmän jäsenet voivat tuoda edustamansa ryhmän puolesta kokouksiin viestiä suunnitelman toteuttamista koskevista havainnoista, ideoista ja teoista oppilaitoksissa ja palveluissa.

Hyvinvointialueen strategia on päivittymässä vuonna 2026. Tulevan palvelustrategian painopisteet ja tavoitteet huomioidaan toiminnassa, vaikka ne eivät ole tämän toimintasuunnitelman valmistelun aikana tiedossa.

Opiskeluhuollon henkilöstön esihenkilöt ja opiskeluhuollon toimijat huolehtivat suunnitelman jalkauttamisesta yksiköissä. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma suositellaan sisällytettävän opiskeluhuollon henkilöstön perehdyttämismateriaaliin.

10.1 OPISKELUHUOLLON PALVELUJEN OMAVALVONTA

Opiskeluhuollon palvelujen (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, opiskelijoiden suun terveydenhuolto, psykologit ja kuraattorit) toteutumista ja laatua seurataan omavalvonnan avulla. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen valvonnassa korostuu hyvinvointialueen palvelujen oma vastuu toiminnan asianmukaisuudesta ja tuottamiensa palvelujen laadusta sekä asiakas- ja potilasturvallisuudesta. Omavalvonta on osa opiskeluhuollon palvelujen ammattilaisten työtä.

Valvontalain mukaan julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteillä tulee olla yksikkökohtaiset omavalvonta-/potilasturvallisuussuunnitelmat, jotka tulee tallentaa yksikön julkisille verkkosivuille. Omavalvontasuunnitelmat päivitetään uudelle omavalvontasuunnitelmapohjalle kevään 2026 aikana. Omavalvontasuunnitelmia päivitetään jatkossa tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Terveydenhuoltolaki 2010, Sosiaalihuoltolaki 2014, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 2023)

10.2 OPISKELUHUOLTOSUUNNITELMAN TAVOITTEIDEN SEURANTA

Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman tavoitteita palvelujen resurssoinnista, palveluun pääsystä, palvelujen toteuttamisen tavoista sekä monialaisen työskentelyn ja yhteensovittavan johtamisen tilanteesta seurataan vuosittain. Seuranta toteutuu alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä, hyvinvointialueen opiskeluhuollon palvelujen yksiköissä, koulutuksen järjestäjien yksiköissä sekä perhekeskuksen verkostomaisessa johtamisrakenteessa ja tarvittaessa Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen, kuntien sivistys- ja hyvinvointipalvelujen johdon ja UEF:n yhteistyötapaamisissa.

Alueellisen opiskeluhuoltosuunnitelman tavoitteiden toteutumista sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa

arvioidaan valtakunnallisia hyvinvointia ja terveyttä mittaavia kyselytuloksia sekä hyvinvointialueen

opiskeluhuollon palveluista saatavia tietoja seuraamalla. Seurattavia mittareita ovat mm:

- Asiakaspalaute (hyvinvointialue)
- Kouluterveyskysely (THL)
- TEAviisari (THL)
  - Opiskeluhuollon palvelujen henkilöstömitoitusten ja suositusten seuranta (Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen sosiaalipalvelut ja terveyspalvelut).
- Palveluun pääsyn toteutuminen /yksilökohtaisen opiskeluhuollon palvelut (koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut), hyvinvointialueen asiakas- ja potilastietojärjestelmän mahdollistamalla tavalla.
- Lakisääteisten tarkastusten toteutuminen/yksilökohtaisen opiskeluhuollon palvelut (kouluterveydenhoito), hyvinvointialueen asiakas- ja potilastietojärjestelmän mahdollistamalla tavalla.
- Kansallisesti suositeltujen tai näyttöön perustuvien menetelmien käyttö opiskeluhuollon palveluissa (IPC, LP, Cool Kids jne.)

10.3 TOIMIVAT YKSIKKÖKOHTAISET YHTEISÖLLISET OPISKELUHUOLTORYHMÄT JA YKSILÖKOHTAINEN MONIALAINEN OPISKELUHUOLTO

Alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän tehtävänä on myös seurata ja koota yhteen tilannekuvatieto yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmien ja yksilökohtaisen monialaisen opiskeluhuollon toteutumisesta. Tavoitteena on tukea ja seurata sitä, että yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät toteutuisivat läpi maakunnan ja opiskelijat saisivat tuekseen oppilaitosympäristössä käynnistyvän monialaisen työskentelyn. Opiskeluhuollon yhteisöllistä

työtä tukee esimerkiksi oppilaitos-, perhekeskusalue- ja maakunnantasoiset yhteisöllisen opiskeluhuollon vuosikellot.

11 Lähteet:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Pohjois-Karjalassa. Strategiset painopisteet vuosille 2025–2028. https://pohjois-karjala.fi/wp-content/uploads/2024/05/216-Hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen-Pohjois-Karjalassa.pdf (linkki)

https://hva-tietopaketti.kela.fi/ (linkki)

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (377/2022)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Opetushallitus. Opiskeluhuolto | Opetushallitus https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhuolto (linkki)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. https://www.siunsote.fi/hyvinvointialue (linkki)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Sosiaali- ja terveysministeriö. Hyvinvointialueet. https://stm.fi/hyvinvointialueet (linkki)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuositukset 2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146482/URN_ISBN_978-952-408-082-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y (linkki)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Kenelle opiskeluhuoltopalvelut kuuluvat. https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhuoltopalvelut/opiskeluhuoltopalvelujen-jarjestaminen/kenelle-opiskeluhuoltopalvelut-kuuluvat

Tilastokeskus. StatFin tietokantataulukot. https://stat.fi/tietokantataulukot (linkki)

Yhteisövaikuttavuus-uudistamme lapsiperheiden palvelujärjestelmää.
https://itla.fi/toiminta/yhteisovaikuttavuus/ (linkki)